2020

SANSKRIT

[GENERAL]

Paper: II

Full Marks: 100

Time: 3 Hours

The figures in the right-hand margin indicate marks.

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

- 1. Answer any **six** questions: 1×6=6 যে-কোনো **ছয়টি** প্রশ্নের উত্তর দাও ঃ
 - a) According to Dūṣyanta by which the cutting of Śamīlatā is impossible?
 দুষ্যন্তের ভাষায় শমীলতা ছেদন অসম্ভব কি দিয়ে?
 - b) Mention the names of the two friends of Śakuntalā.
 শকুন্তলার সখীদ্বয়ের নাম উল্লেখ কর।
 - c) What is meant by 'सूत्रधार'? 'सूत्रधार' বলতে কী বোঝায়?
 - d) Name the dramas composed by Kālidāsa other than 'अभिज्ञानशकुन्तलम्'.
 'अभिज्ञानशकुन्तलम्' ছাড়া কালিদাসের অন্য নাটকগুলির নাম লেখ।
 - e) Who is the famous king of Raghu dynasty? রঘুবংশের বিখ্যাত রাজা কে?

- f) Who was दुर्वासा? 'दुर्वासा' (क?
- g) What is the first creation of the creator? বিধাতার আদি সৃষ্টি কী?
- h) What is the name of the wife of Dilīpa? দিলীপের পত্নীর নাম কী?
- 2. Answer any **eleven** questions: 2×11=22 যে-কোনো এগারোটি প্রশ্নের উত্তর দাও ঃ
 - a) According to Kālidāsa, who were considered to be the father and mother of this Universe? কালিদাসের চিন্তায় জগতের পিতামাতা কাদের বলা হয়েছে?
 - b) Fill in the blank:
 শূন্যস্থান পূরণ কর ঃ
 त्यागाय _____ सत्याय _____॥
 - c) "तपः षड्भागमक्षय्यं ददत्यारण्यकाः"—Who is the speaker? Under what circumstances it is spoken? "तपः षड्भागमक्षय्यं ददत्यारण्यकाः"—वक्ना कः? কেন পরিস্থিতিতে একথা বলা হয়েছে?
 - d) Who was 'ক্নংभक:'? করভক কে?
 - e) Who are compared to by the words 'श्रद्धा, वित्तम्' and 'विधि:'?
 শ্রদ্ধা, বিত্ত ও বিধির সঙ্গে কাদের তুলনা করা হয়েছে?

- f) Who is the author of the commentary 'अर्थद्योतनिका'? 'अर्थद्योतनिका' টীকার রচয়িতা কে?
- g) What is meant by 'पत्रावली नान्दी'? 'पत्रावली नान्दी'-त অর্থ কী?
- h) Who served Dilîpa to be free from curse? দিলীপ কার সেবার দ্বারা অভিশাপ মুক্ত হন?
- i) In which act of the 'Abhijñānaśakuntalaṃ' does the fisherman episode appear? ধীবর বৃত্তান্ত অভিজ্ঞানশকুন্তলম্ নাটকের কোন্ অঙ্কে আছে?
- j) Who was धनमित्र? What did Duṣyanta order about his heir?
 ধনমিত্র কে? রাজা দুষ্যম্ভ তার উত্তরাধিকার সম্পর্কে কি
 আদেশ দেন?
- k) By which marriage-rule did the marriage between Duṣyanta and Śakuntalā take place? কোন্ বিবাহবিধানে দুয়ান্ত-শকুন্তলার বিবাহ অনুষ্ঠিত হয়েছিল?
- m) Name the first canto of the Raghuvaṃśam. Who is the ancestor of the Raghu dynasty? রঘুবংশম্ মহাকাব্যের প্রথম সর্গের নাম লেখ। রঘুবংশের আদি পুরুষ কে?

- n) What was the curse of Surabhi to Dilipa?
 সুরভি দিলীপকে কি অভিশাপ দিয়েছিলেন?
- 3. Answer any **seven** questions: 6×7=42 যে-কোনো **সাতটি** প্রশ্নের উত্তর দাও ঃ
 - a) Describe the significance of the Elephant episode as described by Kālidāsa in the 1st Act of Abhijñanaśakuntalam.

 অভিজ্ঞানশকুন্তলমের প্রথম অঙ্কে কালিদাস বর্ণিত হস্তিবৃত্তান্তের তাৎপর্য আলোচনা কর।
 - b) Amplify any **one** of the following: সপ্রসঙ্গ ব্যাখ্যা কর ঃ (যে-কোন **একটি**)
 - i) अर्थो दि कन्या परकीय एव ।
 - ii) मन्दः कर्वियशः प्रार्थी गमिष्याम्युपद्दास्यताम् ।
 - c) i) Disjoin the Sandhi: 1
 সন্ধিবিচ্ছেদ কর ঃ
 वागर्थप्रतिपत्तये।
 - ii) Derive: 2 ব্যুৎপত্তি নির্ণয় কর ঃ सम्पृक्तौ
 - iii) Name and expound the Samāsa: া ব্যাসবাক্য সহ সমাসের নাম লেখ ঃ দিন্দী

- iv) Account for the case ending: কারক বিভক্তি নির্ণয় কর ঃ বল্কলন
- d) Translate into Bengali: (any **one**) যে-কোন **একটির** বঙ্গানুবাদ কর ঃ
 - i) सरिसजमनुविद्धं शैवलेनापि रम्यं
 मिलनमिप दिमांशोलक्ष्म लक्ष्मी तनोति ।
 इयमधिकमनोज्ञा वल्कलेनापि तन्वी
 किमिव दि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम् ॥
 - ii) चित्रे निवेश्य परिकिल्पत सत्त्वयोगा रूपोच्चयेन मनसा विधिना कृता नु । स्त्रीरत्नसृष्टिरपरा प्रतिभातिसामे धातुर्विभुत्वमनुचित्त्य वपुश्च तस्या: ।
- e) Explain with reference to the context (any **one**):

সপ্রসঙ্গ ব্যাখ্যা কর ঃ (যে-কোন একটি)

- i) सन्तानार्थाय विधये स्वभुजादवतारिता तेन धर्जगतो गुर्वी सचिवेषु निचिक्षिप ॥
- ii) व्यढ़ोरस्को वृषस्कन्धः शालप्रांशुमद्दाभुजः । आत्मकर्मक्षमं देद्दं क्षात्रो धर्मइवाश्चितः ॥
- f) Explain with reference to the context: (any one)

সপ্রসঙ্গ ব্যাখ্যা কর ঃ (যে-কোনো একটি)

यदालोके सूक्ष्मां व्रजित सहसा तिद्वपुलतां
 यदन्तर्विच्छिन्नं भवित कृतसन्धानिमव तत्।

प्रकृत्या यद्वक्रं तदिप समरेत्वं नयनयो-र्न मे दूरे किञ्चित् क्षणमिप न पाखे रथजवात्।।

- ii) न स्वलु न स्वलु वाणः सन्निपात्योऽयमस्मिन्
 मृदुनि मृगशरीरे तुलशािक्कियः।
 क वत द्दरिणकाणां जीवितं चातिलिलं
 क च निशितनिपाता बज्रसाराः शरास्ते।।
- g) Explain with reference to the context: (any one)

সপ্রসঙ্গ ব্যাখ্যা কর ঃ (যে-কোনো একটি)

- i) प्रजानामिव भूत्यर्थं स ताभ्यो विलमग्रहीत्।सहस्रगुणमुत्स्रष्टुमादत्ते हि रसः रवि:।।
- ii) तस्या संवृतमन्त्रस्य गूढ़ाकारेङ्गितस्य च फलानुमेयाः प्रारम्भाः संस्काराः प्राक्तनाडव।।
- h) "गुणवते कन्यका प्रतिपादनीया"—What is the significance of this saying?

''गुणवते कन्यका प्रतिपादनीया''—উক্তিটির তাৎপর্য কী?

i) Amplify any **one** of the following: ব্যাখ্যা কর ঃ (**একটি**)

- i) स्त्रीरत्नसृष्टिरपरा।
- ii) 'वागर्थिक सम्पृत्कौ वागर्थप्रतिपत्तये।'

4. Answer any **three** of the following questions:

 $10 \times 3 = 30$

নিম্নলিখিত যে-কোনো তিনটি প্রশ্নের উত্তর দাও ঃ

- a) Translate into Bengali or English: (any **one**) বাংলা অথবা ইংরাজীতে অনুবাদ কর ঃ (যে-কোন **একটি**)
 - i) ग्रन्थागारः निखिल मनीषाया निधानम् । मनीषिणां युगयुगान्तर व्याप्तम् मननरूपं निधिजातं ग्रन्थिषु निवध्यते । पुराद्दस्तलिखितं पुस्तकं भूर्जपन्नादिगतमपि मठमन्दिरादिषु भूयशः संगृद्दीतम् आसीत् । इदानीं विद्यालयादि विविध प्रतिष्ठाने ग्रन्थागारं शिक्षयाः प्रधानम् उपकरणमेव मन्यते । सधारण पाठकानामपि कृते ननाजनपदेषु मण्डलेषु ग्रामेषु च न्यूनाधिकं ग्रन्थागारं स्थाप्यते । जनवर्तिकायाः प्रसारणविधौ ग्रन्थागारस्य अस्ति मद्दत् उपयोगः ।
 - ii) संस्कृतं भारतीयसंस्कृतेर्मूलम् । तदस्माकम् एकवन्धस्य निदानम् । संस्कृतं विना भारतीयानां नास्ति अन्यत् किमपि तथा गौरवावद्दम् । विश्वसाद्दित्यभाण्डारे संस्कृतस्य सुधाभाण्डं बितनुते अमृतस्वादम् । अस्य वेभवभेश्वर्य माधुर्यं च विश्वस्य विस्मयं जनयति । ज्ञानविज्ञानादि विविधविषयेसूपि अज्ञ समृद्धिः प्रसिद्ध । अतोऽस्ति मद्दान् उपयोगः संस्कृतस्य ।

- b) Discuss with quotations why did Dilipa and his wife go to the hermitage of Vasistha. দিলীপ ও তাঁর পত্নী বশিষ্ঠ আশ্রমে কেন গিয়েছিলেন? উদ্ধৃতি সহ আলোচনা কর।
- c) Narrate the dramatic significance of the curse of Durvāsas in Kālidāsa's drama Abhijnanasakuntalam.
 - কালিদাসের 'অভিজ্ঞানশকুন্তলম্' নাটকে দুর্বাসার অভিশাপের নাটকীয় তাৎপর্য আলোচনা কর।
- d) ''स्मरिष्यित त्वां न स वोधितोऽपि सन्।

 कथां प्रमत्तः प्रथमं कृतामिव।''—Who made this remark and to whom? Why did he make this remark? State briefly with your remarks the dramatic significance of this statement.

 ''स्मरिष्यित त्वां न स वोधितोऽपि सन्।

 कथां प्रमत्तः प्रथमं कृतामिव।''—উक्षिणि कात? कात প্रकि कर्तिष्टलन? किन विने विष्टे উक्षिणि करतन? উक्षिणित नांग्लेश তाৎপर्य विदः जात সম্বন্ধে তোমার মত সংক্ষেপে ব্যক্ত কর।
- e) Critically narrate the remark— 'उपमाकालिदासस्य'।

भञ्जतार्धि विष्ठात कत - 'उपमाकालिदासस्य'।